

LEGITIEME VERDEDIGING

LEGITIEME VERDEDIGING

Gebruik en misbruik van
de procedurele rechten door
de verdediging in strafzaken

Joost HUYSMANS

intersentia

Antwerpen – Cambridge

Legitieme verdediging. Gebruik en misbruik van de procedurele rechten door de verdediging in strafzaken
Joost Huysmans

© 2017 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0780-2
D/2017/7849/42
NUR 824

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

VOORWOORD

We leven in een tijd waarin vele mensen niet zo goed meer weten waar ze voor zijn en dat compenseren door vooral te benadrukken waar ze tegen zijn.

Als het over de strafprocedure gaat, dan is iedereen tegen de procedurepleiters. Behalve de procedurepleiters zelf. Die trachten erop te wijzen dat de procedure er is om mensen te beschermen tegen macht, dat ze macht via formele regels aan banden legt om machtsmisbruik te vermijden. Procedurepleiters zijn misschien wel goede juristen, het zijn geen goede advocaten van hun zaak, in de zin dat zij er steeds minder in slagen anderen te overtuigen van hun gelijk. De media, de rechtspraak, de wetgever en zelfs de ministers van Justitie hekelen opvallend frequent wat zij ‘misbruik van de procedureregels’ door de verdediging noemen.

Die toenemende strengheid tegenover de verdediging past in een trend die al jaren bezig is. Ze staat ook in contrast met de toenemende mildheid van de Belgische overheid als zij zichzelf erop betrapt dat ze haar eigen procedureregels niet heeft nageleefd. Verdediging en slachtoffers zullen daarentegen wel vaak op strenge formele gronden worden afgewezen. Gelukkig, vooral voor zwakke procespartijen, komt er weerwerk vanuit Europa: het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Europese Unie benadrukken hoe belangrijk effectieve rechtsbescherming tegen de overheid is en wijzen erop dat al te formele regels de grondrechten niet mogen uithollen. Ook, misschien zelfs vooral, de rechten van wie van ernstige misdrijven wordt beschuldigd.

Als de rechten van de verdediging in de Belgische strafprocedure in de voorbije decennia zijn versterkt, dat gebeurde dat bijna altijd onder impuls van Europa. Als de verdediging die bijkomende rechten dan uitoefent, dan is dat echter niet altijd naar de zin van de andere betrokkenen. Rechters worden niet graag gewraakt. Het gebruik van rechtsmiddelen verlengt de duur van de procedure soms nodeloos: België slaagt er zelden in complexe zaken binnen de mensenrechtelijk gewaarborgde redelijke termijn af te handelen. Zowel het openbaar ministerie als de politieke wereld wijzen daarbij graag de verdediging met de vinger. De vraag rijst dan: mag de verdediging zomaar alle mogelijkheden gebruiken die de procedure biedt of is die vrijheid beperkt? De leer van het ‘rechtsmisbruik’ heeft in andere rechtstakken al lang ingang gevonden als correctiemechanisme op uitoefening te kwader trouw van rechten.

In dit boek, een licht aangepaste, ingekorte en geactualiseerde versie van zijn doctoraal proefschrift, onderzoekt Joost Huysmans of een concept als rechtsmisbruik te transplanteren valt naar de strafprocedure en dan specifiek als verwijt tegen de verdediging in strafzaken. De rechtspositie van strafrechtelijk verdachte of vervolgte is immers heel anders dan die van partijen in een burgerlijk geschil.

In onze tijden van uitroeptekens is het even wennen, maar het is een genuanceerd verhaal geworden. De auteur vertrekt van een reeks concrete voorbeelden die in het Belgische debat vaak opduiken, meestal als ‘vertragingstechniek’. Op overtuigende wijze legt hij uit dat de uitoefening van rechten hinderlijk kan zijn voor andere betrokkenen bij de procedure en dat er ook vaak ongewenste neven-effecten zijn, zonder dat dit daarom als rechtsmisbruik mag worden bestempeld.

Omdat rechtsmisbruik een afwending is van het recht van het doel waarvoor iemand dat recht heeft gekregen, legt hij haarfijn uit wat precies het doel is van elk procedurerecht waarvan de uitoefening voor controverser zorgt en waarom de wetgever of de rechtspraak die uitoefening op een bepaalde manier hebben uitgewerkt.

Snoodaards die op zoek gaan naar een catalogus van mogelijkheden om een procedure te hinderen, vinden in dit boek dus hun gading. De auteur toont echter aan dat dit minder met boosaardige creativiteit van procedurepleiters dan met de ondermaatse kwaliteit van de wetgeving te maken heeft. Die is vaak ontworpen met goede intenties, maar onvoldoende doordacht.

Vooraleer iemand het boek op de index zou willen zetten omdat het proceduresaboteurs op ideeën zou brengen, de auteur heeft ook de mogelijke reacties tot in het detail ontleed. Dus wetgevers en rechters vinden er mogelijke antwoorden op hinderlijk gedrag. Vaak blijken er dus perfect legitieme mogelijkheden te bestaan om het effect van de ‘proceduretruc’ te beperken of zelfs te neutraliseren en dus het correct gebruik van rechten en rechtsmiddelen aan te moedigen.

Bovendien weegt Joost Huysmans de pro’s en contra’s van een eventuele sanctionering van misbruik af, met mogelijke voorbeelden uit het buitenland zoals contempt of court. Hij doorprikt het idee dat een repressieve aanpak veel zoden aan de dijk zou zetten. Integendeel: vaak opent dat een nieuwe procedure over de procedure die slechts extra debatten, kosten, tijdverlies en afleiding van de kern van de zaak (het oorspronkelijk misdrijf) meebrengt.

Nu er grote veranderingen op komst zijn van de Belgische strafprocedure, zal ook al wie wil weten of misbruik van rechten van de verdediging mogelijk is, wat daar dan wel en niet onder mag vallen en hoe het rechtssysteem daar best op reageert, inspiratie vinden in dit boek. Los van de academische merites van het onderzoek,

dat een doordacht theoretisch kader biedt om toegelaten gedrag van rechtsmisbruik te onderscheiden, bevat het boek ook een schat aan Europese en nationale rechtspraak inzake de uitoefening van rechten van verdediging in strafzaken die ook voor elke rechtspracticus nuttig kan zijn.

Prof. Dr. Frank Verbruggen
Instituut voor Strafrecht, KU Leuven

DANKWOORD

Huidige tekst vormt een enigszins aangepaste, geactualiseerde en op enkele punten ingekorte versie van het doctoraal proefschrift dat ik op 22 juni 2016 aan de KULeuven heb verdedigd tot verkrijging van de graad van Doctor in de rechten. Uiteraard is het met vrucht volbrengen van een doctoraatsonderzoek onmogelijk zonder de steun – soms groot, soms met een klein gebaar – van tal van personen.

Vooreerst zou ik daarom alle leden van het instituut willen bedanken voor de kans die ze mij hebben gegeven om mijn eerste stappen te zetten in het rechtswetenschappelijk onderzoek en hun begeleiding om mij daarin te doen groeien.

Een bijzonder woord van dank zou ik ook willen richten aan mijn promotor prof. dr. Frank VERBRUGGEN en mijn copromotor prof. dr. Raf VERSTRAETEN. De eerste zou ik vooreerst willen bedanken voor de suggestie van het uitdagende maar zeer interessante onderwerp van mijn doctoraatsonderzoek. Daarnaast ben ik hem ook uitermate dankbaar voor zijn – af en toe kritisch maar altijd zeer opbouwende – feedback op de voorlopige versies, waarvan ik soms slechts na verder gevorderd te zijn in mijn onderzoek de werkelijke waarde en draagwijdte ten volle begreep. De laatste ben ik zeer dankbaar omdat hij – ondanks zijn drukke agenda – steeds bereid was om op korte termijn tijd vrij te maken om knelpunten in mijn onderzoek te bespreken en ideeën af te toetsen. Ik wil hem ook nadrukkelijk bedanken voor zijn zeer grondige inhoudelijke feedback op de hoofdstukken die het Belgische recht beschrijven. Die gaf me telkens opnieuw enige geruststelling dat ik geen technische complicaties over het hoofd zag.

Ik zou vervolgens ook enkele personen bijzonder willen bedanken wier informele contacten en discussies mij hebben aangezet tot verdere reflectie en dieper inzicht. Vanessa FRANSSEN zou ik willen bedanken omdat ze mij als bureaucollega tijdens mijn eerste jaar als assistent heeft gewijds gemaakt in het rechtswetenschappelijk onderzoek en omdat ze me in mijn onderzoek op weg heeft geholpen door mij af en toe zeer interessante literatuur te bezorgen. Ann BAILLEUX zou ik willen bedanken omdat ze steeds bereid was tijd vrij te maken wanneer ik vragen had of een nieuw idee wilde aftoetsen. Onze veelvuldige gesprekken over het strafprocesrecht waren meermaals een wegwijzer wanneer ik dreigde te verdwalen. Ook Jean-Marc LAUWERS zou ik ten slotte willen bedanken. Onze discussies over het concept procesmisbruik toonden mij de dikwijls verfrissende inzichten van een

jurist die niet gespecialiseerd is in het strafrecht en stelden mij soms in staat om een dreigende tunnelvisie te doorbreken.

Niet te vergeten zijn ook de personen die – soms na hun zware dagtaak tot diep in de avond – mij hebben geholpen om mijn doctoraat na te lezen en de bibliografie samen te stellen: Ivo HUYSMANS, Annelies KEUSTERMANS, Jean-Marc LAUWERS, Griet LEYSEN en Katrien WILLEMS.

Daarnaast zou ik ook nog de leden van mijn doctoraatsjury uitdrukkelijk willen bedanken voor het lezen van mijn toch wel erg lijvige doctoraat: Benoit ALLEMEERSCH, Filiep DERUYCK, Rinus OTTE, Frank VERBRUGGEN en Raf VERSTRAE-TEN.

Tot slot zou ik ook nog mijn familie en vrienden willen bedanken. Zij hebben mijn onderzoek veel dragelijker gemaakt door steeds hun deur voor mij open te zetten, zeer regelmatig af te spreken voor een ontspannend uitstapje of etentje en niet te vergeten een (Ardennen-)weekendje weg van tijd tot tijd. Dit liet mij toe mijn batterijen telkens opnieuw op te laden en vol goede moed mijn onderzoek verder te zetten. Ook mijn (oud) collega-assistenten van het Instituut en de Faculteit zou ik willen bedanken voor de vele leuke momenten die ik de afgelopen zes jaar heb beleefd.

De stof is bijgehouden tot 30 september 2016.

Joost Huysmans
17 december 2016

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
<i>Dankwoord</i>	ix
<i>Lijst van afkortingen gebruikte bronnen</i>	xix

Inleiding	1
------------------------	---

1. Schets problematiek ‘procesmisbruik’ door de verdediging..... 1
2. Onderzoeksvragen, methodologie en opbouw onderzoek..... 9
3. Uitgangspunten en beperkingen onderzoek..... 13

DEEL I.

DEFINITIE VAN PROCESMISBRUIK

Hoofdstuk 1.

Begrippenkader en afbakening	19
---	----

Afdeling 1. De verdediging als ondeelbaar? De verdachte en zijn raadsman... 19	
--	--

1. Principe van eenheid van verdediging..... 21
2. Eigen verantwoordelijkheid raadsman?..... 27
3. Eigen bevoegdheden raadsman..... 33
4. Implicaties voor afbakening onderzoek..... 34

Afdeling 2. Toepasbaarheid gemeenrechtelijke misbruiktheorieën..... 37	
--	--

1. Privaatrechtelijke theorie rechtsmisbruik..... 37
2. Plicht tot loyale procesvoering burgerlijk procesrecht..... 41
3. Conclusie: Procesmisbruik strafprocedure vereist eigen theoretisch model..... 45

Afdeling 3. ‘Houding beklaagde’ als misbruikleur redelijke termijn?..... 46	
---	--

1. Drie processtrategieën beklaagde..... 49
2. Beperkingen toerekenbaarheid beklaagde..... 58
3. Conclusie en gevolgen voor afbakening onderzoek..... 62

Hoofdstuk 2.

Procesmisbruik in het buitenland	65
---	----

Afdeling 1. Procesmisbruik in de adversaire rechtstraditie..... 65	
--	--

1. Procesmisbruik in de Engelse strafprocedure..... 65

1.1. <i>Contempt of court</i>	66
1.2. <i>Advance defence disclosure</i>	77
2. Verenigbaarheid met de inquisitoire strafprocedure	81
Afdeling 2. Procesmisbruik in de inquisitoire rechtstraditie	92
1. Procesmisbruik in de Nederlandse strafprocedure	92
2. Procesmisbruik in het Franse strafprocesrecht	99
3. Conclusie en gevolgen voor onderzoek	101

DEEL II.

‘HINDERLIJK’ PROCESGEDRAG VERDEDIGING IN DE BELGISCHE STRAFPROCEDURE

Hoofdstuk 1.

Viseren actoren strafprocedure 105

Afdeling 1. Interne procedures om actoren te ‘viseren’ 107

1. De wraking van magistraten	108
1.1. Actoren van de wrakingsprocedure	112
1.2. Gronden tot wraking.	116
1.3. De wrakingsprocedure	128
1.3.1. Vormvereisten wrakingsverzoek.	128
1.3.2. Gevolgen wrakingsverzoek	137
1.3.3. Afhandeling verzoek tot wraking.	144
1.3.4. Tussentijdse conclusie: neutralisering gevolgen ‘hinderlijk’ wrakingsverzoek.	150
1.4. Impact op verjaring en redelijke termijn	152
1.4.1. Impact verjaring	152
1.4.2. Impact redelijke termijn.	155
1.5. Waarborgen tegen ‘hinderlijke’ wrakingsprocedures	157
1.5.1. Veroordeling tot de gerechtskosten	158
1.5.2. Geldboete wegens kennelijk onontvankelijk wrakings- verzoek	159
1.5.3. Schadevergoeding gewraakte rechter.	163
1.5.4. Tussentijdse conclusie: weinig afschikkingseffect sanctiemechanismen.	165
2. Verwijzing ene rechtbank naar de andere	165
3. Rechtstreeks beroep beginsel onpartijdige rechter.	180
4. Conclusie.	190
Afdeling 2. Externe procedures om actoren te viseren	193
1. Klacht met burgerlijke partijstelling tegen magistraten en politie- ambtenaren	194
1.1. Ontvankelijkheid ‘lichtzinnige’ klachten met burgerlijke partijstelling	195

1.1.1.	Klacht met burgerlijke partijstelling tegen magistraten . . .	195
1.1.2.	Klacht met burgerlijke partijstelling tegen politie-ambtenaren	196
1.2.	Afhandeling ‘lichtzinnige’ klachten met burgerlijke partijstelling	202
1.2.1.	Afhandeling onontvankelijke klachten met burgerlijke partijstelling	202
1.2.2.	Afhandeling ontvankelijke klacht met burgerlijke partijstelling	207
1.2.3.	Tussentijdse conclusie	211
1.3.	Sanctionering ‘lichtzinnige’ klachten met burgerlijke partijstelling	212
2.	Gevolgen burgerlijke partijstelling voor initiële strafprocedure	213
2.1.	Gevolgen voor voortgang strafprocedure	213
2.1.1.	Facultatieve schorsing strafprocedure	213
2.1.2.	Gevolgen verjaring en redelijke termijn	216
a)	Gevolgen voor de verjaring	216
b)	Gevolgens voor de redelijke termijn	217
2.2.	Gevolgen positie geviseerde politieambtenaar in de strafprocedure	221
3.	Klacht, tuchtklacht en vordering voor burgerlijke rechter als alternatief	227
3.1.	Klacht bij politie of parket	227
3.2.	Tuchtklacht tegen politieambtenaar of magistraat	234
3.3.	Vordering voor de burgerlijke rechter	238
4.	Conclusie	243
Hoofdstuk 2.		
Het gerechtelijk onderzoek		
247		
Afdeling 1. ‘Hinderlijk’ gebruik van <i>Franchimont</i> -verzoeken		
248		
1.	Basiskenmerken <i>Franchimont</i> -verzoeken	252
1.1.	Verzoek tot inzage en kopie strafdossier (art. 61ter Sv.)	252
1.2.	Strafrechtelijk kortgeding (art. 61quater Sv.)	256
1.3.	Verzoek tot bijkomend onderzoek (art. 61quinquies Sv.)	268
2.	‘Dilatoir’ gebruik <i>Franchimont</i> -verzoeken	276
2.1.	Overzicht mogelijkheden ‘dilatoir’ gebruik	277
2.1.1.	‘Lichtzinnige’ verzoeken	278
2.1.2.	Vermenigvuldiging van verzoeken	279
2.1.3.	‘Laattijdige’ verzoeken	283
2.2.	Gevolgen voor de strafprocedure	284
2.3.	Knelpunten <i>Franchimont</i> -verzoeken	293

3.	‘Schadeverwekkend’ gebruik van <i>Franchimont</i> -verzoeken	296
3.1.	Inzage in het strafdossier	298
3.2.	Verzoek tot bijkomend onderzoek	306
4.	Conclusie	310
	Afdeling 2. Controle regelmatigheid rechtspleging	312
1.	Basiskenmerken procedure tot controle regelmatigheid rechtspleging .	315
2.	‘Hinderlijke’ verzoeken controle rechtspleging	327
3.	Gevolgen voor de strafprocedure	331
4.	Conclusie	336
	Hoofdstuk 3.	
	De regeling van de rechtspleging	337
	Afdeling 1. Het verzoek tot bijkomend onderzoek (art. 127, § 3 Sv.)	342
1.	‘Hinderlijke’ verzoeken tot bijkomend onderzoek	347
1.1.	<i>Franchimont</i> -carrousel	348
1.2.	‘Last minute’ <i>Franchimont</i> -verzoeken	360
1.2.1.	Verzoek kort voor initiële zitting raadkamer	362
1.2.2.	Verzoek na uitstel raadkamer	371
1.3.	‘Lichtzinnige’ verzoeken tot bijkomend onderzoek	376
1.3.1.	‘Kennelijk’ onontvankelijke verzoeken	376
1.3.2.	‘Kennelijk’ ongegronde verzoeken	381
1.4.	‘Laattijdige’ verzoeken tot bijkomend onderzoek	384
2.	Gevolgen voor de strafprocedure	387
2.1.	Impact op de verjaring	387
2.2.	Impact op de redelijke termijn	401
3.	Conclusie	406
	Afdeling 2. Rechtsmiddelen tegen de verwijzingsbeschikking	409
1.	Rechtsmiddelen inverdenkinggestelde tegen verwijzingsbeschikking .	411
1.1.	Hoger beroep	412
1.2.	Cassatieberoep	422
1.2.1.	Situatie voor de Potpourri II	423
1.2.2.	De Potpourri II-hervorming	426
2.	‘Hinderlijke’ rechtsmiddelen inverdenkinggestelde	430
2.1.	‘Lichtzinnig’ gebruik rechtsmiddelen	430
2.2.	‘Ingeklede’ rechtsmiddelen	434
2.3.	‘Strategisch’ aanwenden procedure zuivering nietigheden	439
3.	Gevolgen ‘hinderlijke’ rechtsmiddelen	444
4.	Conclusie	449

Hoofdstuk 4.	
Rechtspleging vonnisrechter	451
Afdeling 1. Uitstel vanwege de verdediging	453
1. Basiskennmerken uitstel	454
2. ‘Hinderlijk’ uitstel	460
2.1. Exceptie van onbevoegdheid, niet-ontvankelijkheid of nietigheid .	461
2.2. Verzoek tot bijkomend onderzoek	465
2.3. Afwezigheid verdediging	478
2.4. Wijziging van raadsman	490
3. Conclusie	496
Afdeling 2. Neerleggen van conclusies	499
1. Basiskennmerken neerleggen van conclusies	501
1.1. Traditionele leer	502
1.2. Potpourri II-hervorming	508
2. ‘Hinderlijk’ neerleggen van conclusies	518
2.1. ‘ <i>In extremis</i> ’ neerleggen van conclusies	519
2.1.1. Situatie bij afwezigheid vaste conclusietermijnen	519
2.1.2. Situatie bij vaste conclusietermijnen	526
2.2. Neerleggen van ‘mammoet’-conclusies	530
3. Gevolgen verjaring en redelijke termijn	537
4. Conclusie	540
Afdeling 3. Taalrechten anderstalige beklaagde	543
1. Drie procedurele taalrechten	544
1.1. Verwijzing naar de andere taalrol	546
1.2. Bijstand van een tolk	557
1.2.1. Draagwijdte bijstand tolk	558
1.2.2. Gevolgen voortgang strafprocedure	562
1.3. Vertaling van het strafdossier	569
1.3.1. Draagwijdte vertalingsrecht	569
i. Taalrechten recht eerlijk proces	570
ii. Vertaalrecht artikel 22 WVG	577
iii. Verhouding artikel 22 WVG en taalrechten recht eerlijk proces	584
1.3.2. Gevolgen voor voortgang strafprocedure	585
2. Gevolgen voor verjaring en redelijke termijn	591
3. Conclusie	595
Hoofdstuk 5.	
De rechtsmiddelen	599
Afdeling 1. Verstek en verzet	605
1. De verzetsprocedure	608
1.1. Ontvankelijkheidsvoorwaarden	609

1.2.	Gevolgen instellen verzet	620
1.3.	Beoordeling strafzaak door rechter op verzet	624
1.3.1.	Ontvankelijkheid verzet	624
1.3.2.	Ongedaanmaking verzet	625
1.3.3.	Gegrondeid verzet	631
2.	'Hinderlijke' verzetsprocedures	632
2.1.	'Lichtzinnig' verzet	633
2.2.	Maximalisatie van aanleg	636
2.3.	Verstek en verzet als drukkingsmiddel	638
2.4.	Strategisch verstek	638
2.5.	'Bevriezing' toestand verdediging	639
3.	Gevolgen 'hinderlijk' verstek en verzet	643
4.	Conclusie	648
Afdeling 2. Cassatieberoep		652
1.	Ontvankelijkheid en gegrondeid voorziening in cassatie	656
1.1.	Ontvankelijkheid cassatieberoep	657
1.2.	Ontvankelijkheid cassatiemiddel	668
1.3.	Gegrondeid cassatiemiddel	676
2.	Gevolgen cassatieberoep	682
2.1.	Gevolgen voortgang strafprocedure	684
2.2.	Gevolgen voor verjaring en redelijke termijn	687
2.2.1.	Impact op de verjaring	687
2.2.2.	Impact op de redelijke termijn	689
3.	Hervorming cassatieprocedure 2015	692
3.1.	Vereiste van een gespecialiseerde advocaat	693
3.2.	Procedure van niet-toelaatbaarheid	699
4.	Conclusie	704
 Hoofdstuk 6.		
Synthese en systematisering		707
Afdeling 1. Typologie 'hinderlijk' procesgedrag verdediging		707
1.	Foutief gebruik procedureel recht	708
2.	Oneigenlijk gebruik procedureel recht	710
3.	Schadelijk gebruik procedureel recht	711
Afdeling 2. Reacties wetgever en rechtspraak op 'hinderlijk' procesgedrag ..		714
1.	Eerste reactie: restrictieve interpretatie procedureel recht verdediging ..	714
2.	Tweede reactie: Neutralisering impact op de strafprocedure	718
3.	Derde reactie: Sanctionering 'hinderlijk' gebruik	722
4.	Conclusie	728

DEEL III.	
DE RUIMTE VOOR EEN LEER VAN PROCESMISBRUIK IN DE BELGISCHE STRAFPROCEDURE	729
Hoofdstuk 1	
Restrictieve interpretatie	731
Afdeling 1. Theoretische analyse juridische interpretatie	732
Afdeling 2. <i>Ratio</i> procedurele rechten van de verdediging	747
1. De strafprocedure als belangenafweging	747
2. Plaats procedureel recht verdediging in de strafprocedure	755
Afdeling 3. Mogelijkheden restrictieve interpretatie in strafproces	766
1. Algemene kenmerken restrictieve interpretatie	766
2. Drie methoden restrictieve interpretatie	768
2.1. Teleologische interpretatie	768
2.2. Interpretatie <i>in globo</i>	773
2.3. Interpretatie als open standaard	776
3. Evaluatie restrictieve interpretatie als alternatief voor procesmisbruik	779
Hoofdstuk 2.	
Procesmisbruik verdediging	783
Afdeling 1. Theoretische analyse rechtsmisbruik	784
1. <i>Ratio legis</i> en rechtsmisbruik	785
2. Verhouding juridische interpretatie en rechtsmisbruik	788
3. Verwijtbaarheid als noodzakelijke voorwaarde rechtsmisbruik	792
4. Conceptueel model van rechtsmisbruik	798
Afdeling 2. Verenigbaarheid met fundamentele rechten	803
1. <i>Nemo tenetur</i> -beginsel en beginsel van vrijheid van verdediging	803
2. Legaliteitsbeginsel in strafzaken	818
2.1. Basiskennmerken legaliteitsbeginsel	818
2.1. Verenigbaarheid met <i>lex certa</i> -beginsel (crimineelpolitieke dimensie)	826
2.2. Verenigbaarheid met beginsel primauteit wetgevende macht (rechtspolitieke dimensie)	831
3. Gelijkheidsbeginsel	832
4. Conclusie	836
Afdeling 3. Neutralisering impact 'procesmisbruik'	838
1. Versnelde afhandeling procedureel verzoek	839
2. Afwijzing schorsende werking procedureel verzoek	842
3. Neutralisering impact termijnen	848
3.1. Redelijke termijn	849
3.2. Verjaring	851

Afdeling 4. Sanctienering ‘procesmisbruik’ verdediging	855
1. Strafbaarstelling als afzonderlijk misdrijf en sanctienering met geldboete	855
1.1. Recht op toegang tot de rechter	855
1.2. Foutcriterium	860
1.3. Procedure tot oplegging sanctie	868
1.3.1. Fundamenteelrechtelijke vereisten	870
1.3.2. Juridisch-technische aspecten	874
1.4. Toerekening aan de verdachte en/of zijn advocaat	876
1.4.1. Wettelijke bezwaren tegen toerekening aan advocaat	878
1.4.2. Opportuniteit sanctienering advocaat	884
1.5. Algemene evaluatie	889
2. Vergoeding maatschappelijke kost procesmisbruik	892
2.1. Veroordeling tot de gerechtskosten	892
2.2. Schadevergoeding wegens procesmisbruik	899
 Slotbeschouwingen	 905
 <i>Bibliografie</i>	 917
<i>Trefwoordenregister</i>	953

LIJST VAN AFKORTINGEN GEBRUIKTE BRONNEN

AFT	Algemeen fiscaal tijdschrift
AJT	Algemeen juridisch tijdschrift
Ann.dr.Louvain	Annales de droit de Louvain
Ann.Fac.dr.Liège	Annales de la Faculté de droit, d'économie et de sciences sociales de Liège
APR	Algemene Praktische Rechtsverzameling
Arr.Cass.	Arresten van het Hof van Cassatie
CABG	Cahiers Antwerpen Brussel Gent
CDPK	Publiekrechtelijke kronieken
Comm.Ger.	Artikelsgewijze commentaar Gerechtelijk recht
Comm.Straf.	Commentaar Strafrecht en strafvordering
DAOR	Het ondernemingsrecht (Internationaal tijdschrift voor ondernemingsrecht)
Dr.pén.entr.	Droit pénal de l'entreprise
EUCrim.	European Criminal Law Associations Forum
JDJ	Journal du droit des jeunes
JL	Jurisprudence de Liège
JLMB	Revue de jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles
Journ.jur.	Le journal du juriste
JT	Journal des tribunaux
Jura Falc.	Jura Falconis. Juridisch wetenschappelijk studenten-tijdschrift
Limb.Rechtsl.	Limburgs rechtsleven
NC	Nullum Crimen: Tijdschrift voor straf- en strafprocesrecht
NJECL	New Journal of European Criminal Law
NJW	Nieuw juridisch weekblad
Pas.	Pasicrisie belge
P&B	Tijdschrift voor procesrecht en bewijsrecht
RABG	Rechtspraak Antwerpen Brussel Gent
R.Cass.	Recente arresten van het Hof van Cassatie
RCJB	Revue critique de jurisprudence belge
RDP	Revue de droit pénal
RCJB	Revue critique de jurisprudence belge

Rev.dr.Ulg	Revue de la Faculté de droit de l'Université de Liège
RTDE	Revue trimestrielle de droit européen
RTDH	Revue trimestrielle des droits de l'homme
RTDI	Revue trimestrielle de droit international
RW	Rechtskundig weekblad
Soc.Kron.	Sociaalrechtelijke kronieken
TBBR	Tijdschrift voor Belgisch burgerlijk recht
TBP	Tijdschrift voor bestuurswetenschappen en publiekrecht
TGR	Tijdschrift voor Gentse rechtspraak
TPR	Tijdschrift voor privaatrecht
TRV	Tijdschrift voor rechtspersoon en vennootschap
T.Strafr.	Tijdschrift voor strafrecht: jurisprudentie, nieuwe wetgeving en doctrine voor de praktijk
TWVR	Tijdschrift voor West-Vlaamse rechtspraak